

Kloosterkerk

1 Koningen 21,1-21a en Matteüs 6,19-21

Dienst met doop – 20 oktober 2024 – ds. Rienk Lanooy

U kunt deze dienst alsnog bekijken en beluisteren via <https://youtu.be/LfL0wfW7e8o>

Gebed om ontferming

Trouwe God, ons leven gaat meestal zo zijn gangetje maar soms kan het zomaar gebeuren dat de uitersten elkaar raken: het leven van een pasgeboren kind dat de toekomst voor zich heeft en het leven van de oude en soms ook niet zo oude mens dat ten einde gaat dan roeren zich allerlei gevoelens in ons waarvan we geeneens wisten dat ze naast en in en door elkaar kunnen bestaan maar in dat alles zo hopen wij dient u zich aan als een warme deken of een verkoelende bries als zachte tederheid en daarom bidden wij u: <i>Heer, ontferm U...</i>	De uitersten raken elkaar soms ook in onze omgang met de ander naast alle gewone dagelijkse soms vluchtige ontmoetingen zijn er mensen die sterke gevoelens in ons wakker maken dan is er jaloezie of intense verbondenheid afkeer of aantrekkingskracht liefde of vijandigheid en soms lopen die gevoelens ook nog eens door elkaar – vreemd verwarrend is het hoe we met elkaar om kunnen gaan in onze extremen en daarom bidden wij U: <i>Heer, ontferm U...</i>	Is deze wereld er niet altijd een geweest van uitersten: van intense schoonheid en weerzinwekkende verschrikkingen van grootse prestaties en onbeholpen mislukkingen van belangeloze toewijding en vileine machtspolitiek het is er allemaal en we zoeken er onze weg aan de hand van waarden en woorden die richting geven. Kom ons daarin tegemoet, o God, en leid ons en uw wereld naar uw Koninkrijk en daarom bidden wij U: <i>Heer, ontferm U...</i>
--	---	--

Bij de lezing

We lezen deze weken uit het boek Koningen, over de profeet Elia. Hij heeft als taak om de koning bij de les te houden, de les van de Tora. Dat dat niet vanzelf gaat, weet hij. Steeds weer moet hij op weg naar koning Achab, die dat vooral heel storend vindt. Elia is voor hem als een luis in de pels, hij is de levende herinnering aan zijn slecht ontwikkelde geweten, ook vandaag in dat verhaal over een wijngaard van ene Nabot. Ook een enkel woord uit de Bergrede.

Preek

In het voorbereidende gesprek voor deze dienst vertelden doopouders hoe belangrijk het voor hen is om in de gemeenschap van de kerk, door de verhalen die daar klinken, de waarden van de christelijke traditie aan hun kind door te geven. Vandaag gaat het daarover, over die waarden. We horen zojuist dat krachtige om niet te zeggen nogal rauwe verhaal over koning Achab en koningin Izebel die zich de wijngaard van hun buurman Nabot toe-eigenen. En dat gaat niet helemaal volgens de regels van het bijbelse spel – zacht gezegd. Zij, de koning en de koningin, nemen het met die waarden niet zo nauw.

Ook wie misschien niet zo vertrouwd is met de bijbelse traditie weet misschien wel dat, als het

om bijbelse waarden gaat, er al gauw tien waarden worden genoemd. Tien waarden die we doorgaans Tien Woorden noemen (vroeger heetten ze Tien geboden). Wie ze bij wijze van meetlat eens naast de handelswijze van het koningsechtpaar legt, ziet al gauw – tenminste zo is mijn telling – dat de helft er van, vijf waarden, vijf Woorden door Achab en Izebel met voeten worden getreden: Je zult geen andere goden vereren, je zult niet doden, je zult niet stelen, geen vals getuigenis over een ander afleggen en je zult niet je zinnen zetten op wat niet van jou is.

Het is dus niet voor een wissewasje dat de profeet Elia naar Achab wordt toegestuurd om te doen wat hij als profeet hoort te doen: te zeggen waar het op staat. Een profeet is immers geen waarzegger, maar een zegger van waarheid. Hij (of zij) voorspelt niet de toekomst, maar houdt koning en volk bij de Tora, houdt hen de spiegel voor van die waarden, die tien woorden van Mozes. En zo confronteert Elia de koning met zijn daden op het moment dat die, de koning te rijk, zijn zojuist geconfisqueerde wijngaard aan het inspecteren is.

Hoe heeft het zo kunnen lopen? Onder leiding van koning Achab gaat het goed met de economie van Israël. Door zijn huwelijk met de dochter van de naburige koning, is er een levendige handel tussen beide landen ontstaan en de welvaart stijgt tot ongekennde hoogte. De mensen hebben het goed, als het gaat om hun portemonnee. Dat is natuurlijk prachtig. Alleen, Achab is daar zo van in de ban geraakt dat zijn florerende economie niet meer een middel is. Het is een doel op zichzelf, het is zijn levensdoel is geworden. Hij leeft er niet meer van, maar hij leeft er voor, voor de voorspoed, voor de 'heb'. De economie is zijn levensvervulling, zijn religie geworden, ze bepaalt zijn waarden. En daarom is Baäl zijn god, want Baäl betekent 'Heer', 'Bezitter', 'Hebbert'. Achab gelooft dat succes en roem, geld en goed je toekomst geven, dat ze je brengen bij je ware levensvervulling. Voor geld is alles te koop, denkt hij. Dat is van alle tijden!

Wie zo leeft, zal niet gauw denken dat het, met wat hij al heeft, ook genoeg is. En zo gebeurt het dat Achab zijn oog laat vallen op de wijngaard van zijn buurman Nabot. Dat past prima in zijn visie van tomeloze groei. Hij kan er groente verbouwen. Zo brengt de grond meer op dan nu met alleen maar wijnstokken. Die doen er immers zo lang over voor ze vrucht geven. En omdat alles in het leven economie is voor Achab, denkt hij in termen van investeren, omzet en rendement. Zelfs als het gaat om een wijngaard. Terwijl zo'n stukje grond in de traditie van zijn volk een geestelijke betekenis heeft. Een wijngaard staat symbool voor Gods Koninkrijk, voor het goede leven, in vrede, met Hem en elkaar. Het vertrouwen daarin wordt van generatie op generatie doorgegeven. Het is erfgoed, geestelijk erfgoed, dat niet verkaveld en niet verkwanseld mag worden. Want als Nabot iets beseft dan is het wel dat zijn wijngaard niet zijn wijngaard is. Hij heeft hem slechts in bruikleen gekregen, voor een tijdje, om er goed voor te zorgen, om van de opbrengst te genieten en 'm dan weer door te geven.

Zo'n wijngaard – zou je kunnen zeggen – is als een kind. Je krijgt het, als ouder, als gemeenschap van de kerk, maar het is niet van jou, het hoort wel bij je, maar het behoort je niet toe, het lijkt misschien op je, maar je moet het niet aan jezelf gelijk willen maken. Als ouder, maar ook als gemeenschap waarin Christoph vandaag is opgenomen, ben je niet het doel van je kind, draait het niet om het universum van je ego waarin de ander alleen maar een bijrolletje speelt. Een kind is immers niet die lege huls om al jouw niet vervulde wensen op te projecteren. En misschien moeten we er ook als kerkgemeenschap daarom voorzichtig mee zijn als we zeggen dat kinderen de toekomst van de kerk zijn. Ik zou zeggen, ze zijn niet de toekomst van de kerk, maar ze zijn de kerk, net als ieder ander mens die hier binnenloopt, maar ook: zij moeten op hun eigen manier hun geloofsweg kunnen gaan, niet al te zeer belast door de wensen die wij zelf misschien niet, of laat ik 't voorzichtiger zeggen: nog niet, hebben kunnen waarmaken.

Net als die wijngaard van Nabot ben je als mens niemands bezit, maar ben je een schakel in dat alsmaar doorgaande proces van Gods verlangen waarin iedereen, groot en klein, op z'n eigen manier tot haar bestemming komt, waar je kunt bloeien als een wijngaard, vruchten geven, om op jouw beurt anderen daarin te laten delen.

Zo is de mens, en zo is die wijngaard van Nabot, dat symbool van Gods droom voor deze wereld. Alleen, Achab heeft daar geen gevoel meer voor. Hij is in de ban van Baäl. Hij heeft een goeie deal voor Nabot. Zijn buurman kan een ánder, ja, een béter stukje grond krijgen voor z'n wijngaard, of geld, maar Nabot weigert. Niet omdat de deal niet goed genoeg is, maar omdat hij het niet kán, Gods droom inruilen voor harde contanten. Dat is godsonmogelijk en daarom haalt Nabot de Eeuwige er ook bij in zijn 'nee' tegen Achab: moge God verhoeden dat ik, wat niet kan, toch doe.

En Achab? Die reageert als dat verwende kind dat zijn zin niet krijgt. Mokkend gaat hij naar zijn kamer, boos en verongelijkt over al het zogenaamde onrecht dat hem is aangedaan. Sommige mensen – zijn het vooral mannen? vraag ik voorzichtig – worden nooit volwassen. En Izebel, zijn vrouw? Als ze ziet dat haar man zich als een kind gedraagt, behandelt ze hem ook als een kind. In een oogwenk neemt zij de moederrol op zich, die van een moeder, die het niet kan uitstaan dat haar kind, haar prinsje, wordt gedwarsboomd. Als een nietsontziende curlingouder begint ze onmiddellijk Achabs straatje schoon te vegen. En het zal niet heel toevallig zijn dat de schrijver van dit verhaal dat in tien woorden doet. Zo laat en gaat ze: zorgen, schrijven, verzegelen, sturen, afkondigen, vooraan laten plaatsnemen, tegenover hem laten plaatsnemen, valselijk beschuldigen, buiten de stad brengen en stenigen.

Tegenover de tien waarden, de Tien Woorden, die naar het leven leiden, staan hier tien woorden die de weg wijzen naar de dood, Nabots dood. Dat is waar de navolging van Baäl toe leidt. Dat je jezelf kwijtraakt, dat je de Eeuwige vergeet en de tunnelvisie van het meer en meer waar alles en iedereen voor moet wijken, de overhand neemt. En daarom moet Elia op pad.

'Ah, je hebt me weer gevonden, mijn vijand, zegt Achab als hij Elia ziet. En Elia antwoordt: inderdaad, ik heb jou gevonden, omdat jij jezelf bent kwijtgeraakt, omdat je jezelf hebt verkocht, zo staat er letterlijk. Er staat niet 'omdat je zo'n wreed mens bent' of iets in die trant. Dan zou hij misschien nog iets voorgesteld hebben, Achab. Daar kun je je op laten voorstaan, op machtspolitiek, op een sterk gezag om iets te bereiken, desnoods ten kost van deze of gene, op een politiek van 'liever dat een mens sterft, dan het hele volk te gronde gaat'. We komen dat soort koppen iedere dag weer tegen in de krant.

Maar Achab wordt een verkocht mens genoemd. Hij wil zichzelf beter voordoen dan hij is, want eigenlijk is hij niets, een marionet van zijn echtgenote, een buikspreker van Baäl. Hij denkt iets te zijn, met zijn wijngaard, maar hij is een speelbal van de machten, de systemen die het voor het zeggen hebben. Als een Faust heeft hij zijn ziel en zaligheid aan Mephistofeles verkocht, zijn waarden verwaarloosd, en zonder één bedenking, zonder één vraag te stellen, aanvaardt hij de wijngaard als zijn bezit, om er een knollentuin van te maken. En daarmee gooit hij de droom van de Eeuwige te grabbel. Daarmee, zegt Elia, heb je het onheil over jezelf afgeroepen. Met jou, Achab, zal het slecht aflopen.

En nu? Einde verhaal? Ja, en nee, want na het rauwe oordeel over Achab en zijn huis – en je moet dat niet lezen als de wraak van God, maar eerder zo: dat het leven zó in elkaar zit, dat je daden gevolgen hebben – na dat oordeel dat het met Achab en zijn huis niet goed zal aflopen, tikt de Eeuwige Elia nog een keer op zijn schouders: heb je gezien dat Achab zich heeft verootmoedigd op jouw woord? Heeft de koning dan toch geluisterd naar de profet?

Je zou denken: hoe echt is dat? Is dat niet toch weer typisch Achab, die slappeling, die opportunist, de koning zonder ruggengraat, die letterlijk 'waardenloze' mens. Ja, dat zou misschien ons oordeel zijn: eens een dief, altijd een dief, maar bij God is het anders, daar is het zo dat er in ieder mens toch weer iets nieuws geboren kan worden. Bij de Eeuwige kan de droogste knollentuin weer uitgroeien tot een bloeiende wijngaard. Wij zijn misschien wel harder dan God die altijd hoop houdt voor de mens, zoals ouders dat hebben, proberen te hebben voor hun kind... 'welke weg het ook gaan zal', zoals de doopvraag het formuleerde. Van die goddelijke hoop getuigt de doop van Christoph, die nieuwe loot in de wijngaard. In hem kunnen de waarden en woorden van God tot bloei komen en als dat gebeurt, gaat het verder met de wijngaard, met Gods droom, met dat wat, zoals Jezus zegt, niet vergaat, de liefde, de vrede, en de vreugde.

bronnen:

- Th.J.M. Naastepad, *Elia*, Kampen: Kok zj
- Dr. E.L. Smelik, *Overjarige postille*, Callenbach: Nijkerk 1974
- Een preek van Margreet Klokke

Gebeden

Wij danken u, goede God
voor het wonder
van het bestaan
dat wij er zomaar zijn
gewild
gekend
geroepen
om te leven
met uw waarden
en woorden
die richting geven.

Dat valt ondertussen
niet altijd mee
want er is zoveel
dat ons weghoudt
van een leven
zoals u dat bedoelt
en daarom bidden wij u
dat we worden zoals
het kind:
ontvankelijk
nieuwsgierig
verlangend
onbevangen
open voor een ander leven
dan dat we zo vaak leven.

Wij bidden voor alle kinderen
voor hen die opgroeien
met oorlog en strijd
met eenzaamheid
en liefdeloosheid.

Voor kinderen
die op de vlucht zijn
die niet mee kunnen komen
door al die dingen
die grote mensen
veroorzaken
bedoeld of onbedoeld.

Voor alle ouders
grootouders
die zich zorgen
maken over de toekomst
van deze wereld.
Voor leraren en docenten
die zich geroepen voelen
hun kennis en ervaring
door te geven
aan een volgende generatie.

Wij bidden
voor de kerk
dat ze altijd
en waar dan ook

een huis van vrede zal zijn
alleen schatplichtig
aan u die Liefde zijt.

Dat Christoph
die vandaag
in die kring van liefde
is opgenomen
zich er thuis zal voelen.\n
en dat Fulco Timmers
en zijn gezin zich hier
thuis zullen voelen.

Voor wie ziek zijn bidden we
en noemen de naam van...
en voor wie herstellend is
en we noemen de naam van...

Dat kundige zorg,
liefdevolle aandacht
en uw nabijheid
hen zal bemoedigen.

We bidden
voor wie verdrietig zijn,
dat zij kunnen schuilen
in uw licht.

In de stilte zeggen we
wat ons persoonlijk
het meeste bezighoudt...

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!